

marsikatero zanimivo in učeno zgodovinsko razpravo izpod njegovega spretnega peresa

Ko je sveta stolica sklenila s kneževino črnogorsko konkordat, je postal o. Simeon Milinović barski nadškof in primas Srbije; dne 7. novembra leta 1886. ga je v Rimu posvetil kardinal Simeoni v navzočnosti mnogih kardinalov in redovnega generala, papež Leon XIII. pa ga je takoj po posvečenju pozval k sebi, mu obesil lastnoročno krog vratu dragoceno zlato verižico s križem in mu dejal slovesno: „Križ naj diči tvoje prsi in naj ti bo v spomin moje posebne naklonjenosti; s tem darom te počašča Leon XIII.“

Prišedši v Bar je našel skrajno žalostne razmere, toda oprt na božjo pomoč in na svojo posebno zavetnico Marijo, katero je otroško častil od mladih nog, je v kratkem postavil enajst cerkva, med temi katedralo v Baru, ne sicer sijajno, a vendar jako dostojno in prijazno. Vsako leto je obiskoval župnije po skalnatih gorah, učil, birmoval, navduševal duhovnike za sveti poklic, tolažil in bodril vernike. Rad je obiskoval vernike, raztresene po visoki, skalnati Črni gori, a pota, ta so ga močno zmučila zlasti v zadnjih letih.

Ves narod se je zatekel k njemu, katoličani, pravoslavni in mohamedanci; vsi so ga zvali: „naš biskup“. Cela knežja rodbina je spoštovala in ljubila nadškofa in ga večkrat obiskovala. Sprejel je v svojo gostoljubno hišo tudi italijanskega kralja in kraljico Heleno, katero je on sam pripravljaj za prestop v katoliško vero. Črnogorski knez je dostikrat pri njem iskal sveta in ga slušal, obsipal ga je z odlikovanji, in tudi ruski car mu je poslal visok red.

Zadnja leta je hodil v slatinsko zdravilišče in na povratku v svojo stolico se je rad pomudil pri sobratih v Ljubljani. Večinoma je nosil redovno obleko, škofovsko le ob posebnih prilikah. Spomladi je opasno obolel, knez mu je poslal svojega lastnega zdravnika, toda ni bilo več pomoči, umri je dne 24. marca, objokovan od celega črnogorskega naroda. Truplo je ostalo izpostavljeno celih pet dni in ves narod je prišel po slovo od „svojega biskupa“. Pri pogrebu, ki ga je vodil škof Uccellini z 22 duhovniki je bil navzoč mnogobrojen narod, vojaštvo, dva ministra, konzuli, svečeništvo, pravoslavno in mohamedansko, in v imenu kneza prestoľonaslednik. Tako je poslal črnogorski narod moža, ki mu je posvetil vse svoje moči.

P. H. S.

05960

Literaren slučaj.

Dne 27. majnika leta 1768. so kraljevski igralci v Parizu prvič predstavljali Sédaineovo komedijo v enem dejanju in v prozi „Gageure imprévue“ (Nenadna stava), ki ima naslednjo vsebino:

Markiza de Clainville se silno dolgočasi; dan je deževen, njen mož je odšel na lov, obiskov ni, in markiza ne ve, ali bi delala, ali igrala, ali pisala, ali napravila kako neumnost. Slednjič se odloči za neumnost. Z balkona opazi, da gre mimo gradu tuj častnik, ki jo pozdravi. Markiza takoj pošlje služabnika za njim, da ga poprosi, naj blagovoli za trenutek vstopiti. Ko začuden gospod Déteulette pride, ga markiza sprejme tako-le: „Kaj, gospod baron! Vi greste mimo mojega gradu, ne da bi me počastili . . . Ah, gospod! . . . Ah, koliko Vas moram prositi odpuščanja: imela sem Vas za nekega sorodnika svojega moža in Vas zato prosila, da vstopite za trenutek. Mislila sem ga ozmerjati in sedaj se moram sama opravičevati . . . Ah, gospod! . . . Ah, kako mi je hudo, da sem Vas trudila zastonj!“ Nato ga povabi na kosilo, a ko

sta v najživahnejšem pogovoru, pride markiz z lova. Markiza ga sliši, in ker ve, da pojde naravnost v njeno sobo, zaklene gospoda Déteulettea v sosednji kabinet ter vtakne ključ v žep. Njen načrt je gotov: rešiti hoče sebe in svojega obiskovalca ter se obenem maščevati nad markizom, ki se je drznil reči, da žene obvladujejo le slabotne duhove.

Markiz vstopi in pripoveduje svoji ženi o lovu, obsipavaje jo s ploho strokovnih izrazov. Strokovno besednjaško znanje je sploh njegova moč in njegov ponos. Markiza porabi to priliko, da takoj izvrši načrt. „Vedno se čudim,“ mu pravi, „Vaši razkošni množici besed. Me žene mislimo, da znamo francoski, a smo v resnici zelo nevedne . . . Jaz sem ravnokar gledala tale vrata in si rekla: Vsak košček železa, iz katerega so sestavljena, ima gotovo svoje ime; in vendar bi jaz ne znala imenovati niti enega.“ Markiz se pohvali, da bi mogel naštetii vse železne sestavine sobnih vrat, in stavi s svojo ženo za dvajset louisov, da ne bo izpustil niti ene malenkosti. Nato jih narekuje služabniku vse, od prve do zadnje, a pozabi najnavadnejšo — ključ. Markiz je stavo izgubil in markiza postane predrzna; mirno mu pripoveduje, kako se je dolgočasila med njegovo odsotnostjo in kako je povabila, da prežene čas, tujega častnika v grad. Delal mi je najbolj laskave poklone; porabil je vsako priliko, da mi pokaže, kako sem mu po godu, ter se je celo upal to tudi povedati; morebiti je že po naravi drzen z ženskami ali pa mi je morda bral v očeh radost, ki mi jo je delala njegova navzočnost . . . Toda v trenutku najbolj živahne zabave ste Vi prišli domov in jaz sem imela komaj toliko časa, da ga zaklenem v tale kabinet, kjer sedaj čaka.“

Markiz zbesni ljubosumnosti in zahteva ključ, a markiza ostane mirna: „Predvsem Vas prosim, da mi izplačate stavo, ker ste jo izgubili . . . Pozabili ste imenovati ključ . . . Kar se tiče tistega ključa, ki ga zahtevate, glejte, gospod tukaj je; odprite kabinet, odprite sami, pregledajte vse, a prisdodite mi toliko bistrournosti, da ne bom tako bedasta in Vam pripovedovala, če bi že bila tako predrzna in res koga skrila.“

Markiz je zmeden, presenečen in prosi ženo na kolenih odpuščanja. Ko odide iskat denar za izgubljeno stavo, odpre markiza kabinet in izpusti gospoda Déteulettea po stranskih stopnicah iz gradu. —

To je v glavnem vsebina enodejanke, kakor je že razvidno iz naslova samega. Vpletenih je še nekaj intrig v duhu in po modi XVIII. stoletja, a so sicer za igro brez pomena.

Med „Vinjetami“ Ivana Cankarja je najti tudi srbsko noveleto z naslovom „Jadac“ (Stava), ki pripoveduje naslednjo dogodbo:

Nekje zadaj v piščancu se nahaja kost, ki ji Srbi pravijo „jadac“. Prijatelja, ki primeta to kost vsak pri enem koncu in jo razlomita, sta s tem stavila; nobeden ne sme ničesar sprejeti od drugega, a da ne reče: „Znam za jadac.“ Ako pozabi na stavo in molči, je izgubil.

Tako lomi lepa Lejla s svojim možem Perom Josimovičem jadac za Bukičevo vilo, ki si jo je že dolgo želelo Lejliino srce, a zastonj, kajti njen mož je skop. Toda Pero Josimović je tudi dolgočasen in tako se zgodi, da se črne oči zagledajo v mladega trgovskega pomočnika Rada Milovanoviča, ki se včasih ob večeru sprehaja pod njenim oknom, a je tako bedast, da ne razume govornice Lejlinih oči. Torej mora Lejla sama k njemu; napravi se v trgovino žida Gavra Nahmijasa, kjer služi Rado za pomočnika, razgleduje bogate jutrove tkanine in pusti na skrivnem Radu niz biserov. Rado Milovanović slednjič razume in pride k Lejli v vas.

Toda tedaj zasliši Lejla korak svojega moža. Pero Josimović je bil v kavarni, kjer mu je neki prijatelj razodel,

da ga žena vara, in hiti domov, da se maščuje. Lejla naglo skrije Rada v omaro ter vtakne ključ v nedrije. Njen mož pridre v sobo, in hoče odpreti omaro in Lejla mu prostovoljno izroči ključ. V ljubosumnosti je Pero Josimović pozabil na stavo, toda Lejla zakliče: „Jadac!“ Bukičeva vila je njena, mož je stavo izgubil. Pero Josimović pomisli, da je vse le zvijača, zakolne in leti v kavarno nad prijatelja, ki ga je nalagal. Lejla pa ima vilo in ljubimca. —

Ivan Cankar pristavlja, da se tako živi na slovanskem jugu.

Cankarjeva novela je brez dvoma boljša od Sédaineove komedije, toda obedve sta si na las podobni. Celo v malenkostih. Nit za nitjo se obadva dogodka enako zapleteta in razpleteta; človeku se nasilo vriva misel, da si „Nenadna stava“ in „Jadac“ nista tuja.

Ali je mogoče, da nastaneta dve stvari, ki sta si tako slični, neodvisno ena od druge. Absolutno je mogoče, a moralno je nemogoče. Najti dejanje v komediji in v drami je tako nenavadno, nevsakdanje, da bi se težko porodilo v dveh glavah obenem, ter vrhutega močno diši po Parizu in po osemnajstem stoletju. Res je stava malo izpremenjena ter v noveli posrbljena, a kljub temu nam je težko verjeti, če Cankar pravi, da se tako živi na slovanskem jugu.

Z druge strani je tudi moralno gotovo, da Cankar ni nikoli bral Sédainea, kajti sedaj ga ne bere nihče več, če ga ne mora, in čas, ko so nastajale „Vinjete“, ni bil zelo naklonjen polstrohnelim klasikom. Jaz vrhu tega tudi slučajno vem, da je Cankar slišal pripovedovati povest o jalcu kot dogodbo, ki se je v Srbiji res primerila, ter jo potem vestno zapisal Resnica bo to, da je njegov poročevalec dejanje natančno poročal, a mu podteknil istinitost ter da izhaja iz Sédaineove igre, ki je bila v Srbiji po razmerah prikrojena.

To ni tako zelo nemogoče, če pomislimo, kako močno je slovela francoska komedija ob koncu XVIII. stoletja. Sédaine je bil najboljši Beaumarchaisov sodobnik. Beaumarchais je pa takrat nenavadno hitro osvajal tudi tuje odre. Značilno je, da je njegovo dramo „La folle journée ou le mariage de Figaro“, ki se je prvič predstavljala leta 1784., Anton Linhart izdal, po slovensko prikrojeno, že štiri leta pozneje (1790). Že to priča, kaj je bila tedaj francoska komedija Evropi. In Sédaine ni bil v tehniki nič manj spreten od svojega tovariša, tako da bi ga mogli imenovati Scribeja XVIII. stoletja, zlasti če še vpoštevamo zanemarjenost njegove forme. Sédaineovo mojstrsko delo „Philosophe sans le savoir“ (1765) sta Diderot in Pariz navdušeno sprejela in razumljivo je, da so njegove igre krožile tudi po drugih odrih.

Med malimi slovanskimi plemeni drama slabo napreduje in zato si pomagajo, zlasti v začetku, s prevodi. To vlogo je imela pri nas n. pr. „Slovenska Talija“, ki je tudi prinesla več francoskih prevodov. Mogoče je in zelo verjetno, da je „Nenadna stava“ prišla v Srbijo po isti poti. Toda kako in kdaj bi bila prišla, ne vem in mi sedaj ni mogoče preiskovati.

Franc Bregar.

0960

Naše slike.

Pogled v III. razstavo slik v Jakopičevem paviljonu nam nudi slika str. 289. Pripravlja se pa že četrta razstava čeških umetnikov.

Slike iz Bosne naj ohranijo spomin na potovanje cesarja Franca Jožefa v Bosno in Hercegovino. Spremljan od skupnega ministra za cesarsko hišo in za zunanje zadeve ter od ministrskih predsednikov avstrijske in ogrske državne polovice je sprejel vladar v Sarajevu in v Mostaru poklonitev Bosne in Hercegovine. Slika str. 321 nam kaže poklonitev sarajevskega občinskega zastopa. Župan Esad Efendi Kulović nagovarja vladarja. Vojak, ki stoji za cesarjem, je general Varešanin, voditelj bosensko-hercegovske vojaške in civilne uprave. Na str. 323 pa vidimo zastopnike katoliške duhovščine pred cesarjem. Vladar govori z nadškofom dr. Stadlerjem. Potem slede: škof Buconjić iz Mostara, pomožni škof dr. Šarić, frančiškanski provincial in trapistovski opat. Sledi pravoslavna duhovščina. — Vladarjev obisk se je izvršil brez vsakega nereda. Nekaj dni pozneje pa je srbski dijak Žerajić streljal na generala Varešanina, a ko ga ni zadel, je ustrelil samega sebe. Zdi se pa, da ta

POGREB KRALJA EDVARDA VII.: SLAVNI ANGLEŠKI VOJSKOVODJE SIR EVELYN WOOD, LORD ROBERTS IN LORD KITCHENER V SPREVDU

atentat nima globljega političnega pomena. Sarajevski župan Kulović je tudi nekaj dni po cesarjevem povratku odstopil, ker je pri saborskih volitvah njegova stranka med mohamedanci ostala v manjšini. Bosenski sabor je začel zborovati. Pozdravili so ga ob otvoritvi klubi slovanskih državnoborskih poslancev in kranjski deželni odbor.

Pogreb angleškega kralja Edvarda VII. je bil nad vse sijajen. Za rakvijo, ki so jo vozili na lafeti, je jezdilo 74 članov raznih vladarskih hiš. In sicer so osebno spremili pokojnika k zadnjemu počitku: Njegov sin angleški kralj Juri V., nemški cesar Viljem II., dalje kralji: grški, španski, bulgarski, danski, portugalski in belgijski. Avstrijskega cesarja je zastopal nadvojvoda Franc Ferdinand; pogreba sta se udeležila dalje prestolonaslednika turški in japonski, ruski veliki knez Mihael Aleksandrovič, vojvoda Aosta, brat italijanskega kralja, princ regent bavarski Ruprecht itd. Toliko kronanih glav menda še ni bilo videti skupaj. V izprevodu so posebno pozornost vzbujali trije jezdec, najslavnejši sedanji vojskovodje angleški: Sir Evelyn Wood, lord Roberts in lord Kitchener.

